

Косюк Оксана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент

ORCID: 0000-0001-8093-1961

Волинський національний університет імені Лесі Українки

+380503780815, o_kosuk@ukr.net

Архітектоніка пекла: досвід роботи сучасних ЗМІ України, Близького й
Далекого Сходу у гарячих точках планети

XXI ст. (що тільки розпочинається) вже претендує на пальму першості кривавих "здобутків" тисячоліть. У цій частині монографії наші міркування зосереджено на фактах та ексклюзивних дослідженнях медіацій актуальних подій (зокрема, мілітарних конфліктів в Україні, Сирії, Ізраїлі, Ірані тощо), які щойно з'являються в інформаційному просторі й наукометричних базах, і в майбутньому стануть підставою для відтворення планетарної історії межі тисячоліть. Теоретичне підґрунтя розвідки складають ідеї провідних науковців та журналістів Близького й Далекого Сходу: Едварда Саїда ("Орієнталізм", "Культура й імперіалізм"), який аналізує орієнталізм як цілісну систему західних уявлень про Схід і вказує на упередження й апріорний схематизм окресленого сприймання, та Саїда Ісмагілова – ексочільника мусульман України (нині – військового ЗСУ, котрого слід вважати провідним експертом з проблем ісламу на теренах сучасної України).

Автентичних та незалежних розвідок інформаційного простору Сходу, на жаль, не існує (або вони нам не доступні), бо ці цивілізації й культури (через ідеологічну камерність) на Заході майже не опрацьовані. В окресленому сенсі слід погодитися зі Світланою Чуніхіною, котра вважає що, досліджуючи медіа, особливу увагу варто приділяти процесам та подіям, які "відбуваються в реальному часі й мають високу значущість для суспільного розвитку та благополуччя, але з певних причин виявляються витісненими на периферію колективної свідомості" [1, с. 317]. Тоді політика буде "спрямована на профілактику патологізації процесів іншування" [1, с. 317]. Як справедливо зазначив М. Мінаков, "вестфальський мир, епоха світових імперій, Конвенція

про права та обов'язки держав (підписана в Монтевідео), деколонізація, Гельсінська угода й глобалізація" істотно вплинули на міжнародні відносини" [2, с. 4], однак крайні події та війна в Україні руйнують навіть витримані часом усталені стереотипи й підштовхують до актуальних наукових досліджень.

Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на управління політичними процесами знайшов відображення й у глибоких концептуваннях західних мислителів, таких як М. Фуко, У. Еко, Ж. Дельоза тощо, але вони надто відсторонені. Ми ж сфокусуємось на ЗМІ кількох держав (що саме зараз стали предметом аналітичних дискусій через війни, політичні протистояння й демаркації кордонів) і (за допомогою історичного й контент-аналізу та порівнянь) з'ясуємо, як ці медіа висвітлюють політичні перипетії найновішої історії та – особливо – війну в Україні.

Другою (після нашої держави), за прикутістю уваги світового політикуму, слід вважати війну між Ізраїлем та Палестиною. Хоча позірно від 14 травня 1948 року (коли офіційно проголошено створення держави Ізраїль й запущено маховик відокремлення Палестини) політики намагалися закріпити здобутки із реалізації домовленостей та мирних врегулювань: приміром, в липні 2000 р. у США тривали надскладні переговори між прем'єр-міністром Ізраїлю Ехудом Бараком й головою ПНА Ясіром Арафатом, однак репрезентанти держав ніяк не могли вирішити дилеми біженців та "поділити" Єрусалим. Провідні ЗМІ писали про "підводні рифи" та подвійні стандарти [3]. У вересні Ізраїль вийшов з переговорного процесу й наступник Ехуда Барака Аріель Шарон публічно відвідав Храмову гору, де на місті Другого Храму, як відомо, розміщена славетна мусульманська мечеть (символ перемоги нової віри). Наче у відповідь почалася Друга Інтіфада під "кодовою" назвою Аль-Акса (яку висвітлювали українські газети "День" [4] та "Дзеркало тижня" [5]): амністія засуджених терористів, численні погроми, акції смертників, вбивства дітей і мирного населення, знищення історичних пам'яток тощо. В епіцентр оперативних подій потрапили Сектор Газа, Іудея та Самарія. 6 жовтня у Єгипет (Шарм-еш-Шейх) терміново вилетіли президент США Білл Клінтон, прем'єр Ізраїлю Ехуд Барак

та очільник ПНА Ясір Арафат. І хоч вони намагалися підписати угоду про заходи щодо припинення конфлікту, зустріч знову виявилася марною. У грудні 2001 року, після численних терактів в торговельних центрах Єрусалиму та Хайфи, уряд Ізраїлю оголосив адміністрацію ПНА та рух ФАТХ організаціями, що підтримують тероризм і є стратегічними цілями для військових дій. З 2003 до 2005 рр. ліквідовано лідера ХАМАСу шейха Ахмеда Яссіна та його замісників; у паризькій лікарні раптово помер Ясір Арафат. Це стало причиною притуплення інтифади, в результаті якої на тоді вже загинуло близько 1200 євреїв та 5000 палестинців, та великого економічного спаду. Центром тероризму (не без відтінку знакової релігійності) стала Юдея, а на перші позиції вийшла "Хезболла", що, незважаючи на нищівний міжнародний статус, отримала абсолютну підтримку під час демократичних виборів до Палестинської законодавчої ради. Зважаючи на ймовірність чергової інтифади, ЄС та США вкотре впровадили жорсткі економічні санкції супроти уряду ХАМАС.

До того, як ВПС Ізраїлю завдали удару, розпочавши акцію "Литий свинець" [6] (2008 р.), із Гази було випущено коло 200 ракет, що призвели до руйнації будівель, знищення цивільного населення. Пізніше, як повідомляв "Український тиждень", вже у ході бойових дій, з обох боків загинули десятки тисяч громадян. І хоча Ізраїль констатував значну демілітаризацію сектора. контроль над його кордонами та підземними комунікаціями, думки й реакції світових співтовариств розділилися: крім Лівії, Сирії та Лівану, спецоперацію різко осудили Йорданія та Єгипет, заклики до негайного припинення вогню звучали і з боку Франції, Австрії, Росії, Туреччини, Пакистану, Абхазії, Малазії та Ради Безпеки ООН. Абсолютну підтримку дій Ізраїлю висловили більшість країн ЄС і США. А Катар, Мавританія Болівія та Венесуела пішли на розрив дипломатичних стосунків. Не знайшли спільної мови й найбільші палестинські рухи ХАМАС та ФАТХ (зокрема, Махмуд Аббас виступив за продовження "Литого свинця", вочевидь, сподіваючись взяти сектор Гази під надійний контроль ПНА). Тим часом Ізраїль та Палестина звинувачували один одного у

"джентельменському наборі" військових злочинів: обстрілах житлових масивів та використанні "живих щитів", знищенні лікарень, освітніх закладів, знущанні над святинями, використанні білого фосфору тощо. Пакет звинувачень ХАМАСу поповнили корупційні факти розграбування гуманітарної допомоги, репресії опозиціонерів з ФАТХ, використання територій та ресурсів ООН для запуску смертоносної зброї. Розслідування злочинів тривають...

І ось "7 жовтня 2023 року Ізраїль вкотре прокинувся від великої кількості одночасно випущених ракет зі Сектору Газа. Бойовики ХАМАС взяли в заручники десятки мирних жителів і увірвалися на територію країни. А відео зі звірствами терористів над заручниками облетіли весь світ [7]". Так почалося нове протистояння, яке триває й досі – вживу і на сторінках медій ("Українська правда" [8], "Укрінформ" [9]). Особливо вражають аудіовізуалізації, серед яких найбільш професійні, на наш погляд, – українські (це цілком закономірно, адже засновниками нашої національної кінодокументалістики були євреї. Дзига Вертов, Есфір Шуб визначали основним завданням кіно – "бачити й чути життя": фіксувати знакові явища, показувати в об'єктиві кінокамери розвиток актуальних подій.

Сьогодні на перших позиціях в стрічці мережових пропозицій фільм Олександра Бороденкова "Ізраїль чи Палестина? Стіни Єрусалима" [10] виділяється свіжістю погляду з кількох позицій: знімався буквально у переддень повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 р. та за сімнадцять місяців до трагічного для Ізраїлю 7 жовтня 2023 р.; залучає принагідні міркування палестинців, євреїв, росіян, білорусів; сучасні явища та події постають в історичній ретроспективі й містять відсторонені філософські роздуми автора. Разом з Бороденковим ми, так би мовити, в'їжджаємо в Ізраїль та оглядаємо ключові міста священної для трьох ключових релігій землі – Єрусалим (єврейський протекторат) та Вифлієм (юрисдикція Палестини). Об'єктами досліджень стають єврейські, палестинські, німецькі та ін. квартали, торговлиці, місця відпочинку, прикордонні території, святині (Стіна плачу, Храм Гробу Господнього, Мертве море). В подорожні враження й розповіді

сучасників про зумовлені релігійністю звичаї Єрусалима, Вифлеєма й Тель-Авіва "вплітаються" біблійні легенди, спогади про створення єврейської держави та спричинені цим інтифади, війни й тероризм. Автору вдається збалансувати інформацію за рахунок незалежної експертизи незацікавлених й ідеологічно нейтральних осіб різного віку, релігійних поглядів, громадянських статусів. Так перед очима глядачів, наче "у 3D-форматі", постає позірною спокійна арабо-ізраїльська земля напередодні двох найкривавіших мілітарних конфліктів сучасності.

Загострений трагізм палестинців документує стрічка "Палестина. Квіти замість бомб" ("Як Ізраїль відбирає землі Палестини?") [11]. Автор, у форматі подорожнього нарису, залучає глядачів до мандрівки вулицями сіл і міст Західного берега ріки Йордан. Разом з Олегом Приходьком ми відвідуємо овіяні легендами й зруйновані ракетами пам'ятки культури, розмовляємо з місцевим населенням, потрапляємо у скрутні ситуації на кордонах тощо. Неозброєним оком видно – автор м'яко й ненав'язливо відстоює пропалестинські позиції й прагне привернути увагу громадськості до страждань та поневірянь саме цього народу.

Отже, і єврейські, й українські ЗМІ намагаються бути взаємно об'єктивними стосовно один одного та інших. Однак їм це вдається не завжди. Чого аж ніяк не можна сказати про автократичну Персію (в обличчі провідної агенції "Ірна"). Тим не менш, саме ця країна стала каменем розбрату під час україно-російського протистояння.

Протягом 15 місяців тривання війни (трохи повагавшись на її початку) "Ірна" ретельно "документувала" плин подій, однак виявила й певні стратегії приховування незручної інформації та активування джинси. Найуживаніші серед них: періодичне повторення (майже навіювання) фраз про підтримку України та її територіальної цілісності; перманентне введення у контекст Афганістану, Палестини, Сирії, Ємену, у яких теж не спокійно; як протипоказ українсько-російських перепетій постійно фігурують Ізраїль, США й Туреччина; не хтуються також спроби перенесення уваги з актуального на стороннє

(приміром, ціни на дрова та протести у Франції тощо); поширене введення інформації про політику Росії і Путіна "під соусом" різноманітних протокольних інтерв'ю, влогів та "міжнародних експертиз"; дуже часто агенція покликається на сумнівні джерела на кшталт соціальних мереж.

Увесь цей час Ісламська республіка Іран (ІРІ) навіює світові думку про власну миролюбність та непричетність до розгортання "військової операції". І це після того, як наявність іранської зброї на полях битв ідентифікували й документально засвідчили [12], а дружні стосунки усіх гілок іранської та російської влад медіалізували провідні світові ЗМІ [13]. Планетарному співтовариству нічого не лишається, як уводити все нові пакети й без того жорстких санкцій, хоч вже після січневого раунду на початку 2023 р. на грані катастрофи опинилися сфери, пов'язані з виробництвом обладнання, кібербезпекою, програмуванням, фільтрацією соціальних мереж тощо. Паралельно, хоч і далеко не пропорційно, тискові на економіку й культуру розширюється сфера контактності між Іраном, Росією, Китаєм та окремими країнами мусульманського світу – Сирією, Афганістаном, Азербайджаном, навіть – Саудівською Аравією, яка завжди була в опозиції до шиїтської "країни аріїв". Подекуди складається враження, що історія твориться як "навішування ярликів" та штучне нагнітання кризових ситуацій. Оскільки найактивнішу безпосередню участь в усьому цьому беруть медіа, констатація фактів мала би стимулювати роздуми та різноінтерпретації (принаймні на рівні критично налаштованих аудиторій), однак цього не відбувається. Швидше за все, через війни, що тривають не тільки в Україні, а й у Ємені, Сирії, Нагірному Карабасі та інших гарячих точках планети: воєнний стан передбачає введення особливого законодавства [14, с. 364-402] й спонтанно поділяє учасників процесу на хороших своїх та поганих чужих. Як вислід – усе, що пишуть "ворожі" масмедіа, автоматично вважається фейком або пропагандою.

Офіційні заперечення Ірану щодо торгівлі зброєю на загальному мілітарному фоні хоч і курйозні, та певною мірою очікувані: перси ніколи не були ні в опозиції до України, ні в союзі з РФ чи СРСР (під час Другої світової

Іран перебував під радянською окупацією). Отже, мабуть, у контексті російсько-українського протистояння ІРІ йдеться не про військово-політичні угруповання на основі близьких за світоглядом та духом ідеологій (хоч обидві країни – перманентні імперії), а про щось набагато важливіше й глибше. Можливо, політична позиція й тактика цієї країни узгоджуються з правічними настановами шийтського ісламу чи навіть зороастризму? Припустімо, що тамтешній інформаційний простір функціонує з дотриманням принципів такої та китману ("священних оман" в ім'я автентичної непохитності).

Отож, станом на 13.02.23 інформаційний блок про Україну презентувала новина "Мстива позиція Подоляка стосовно Ірану: правові наслідки для України". І саме цей матеріал закривав топ-10 найчитабельніших матеріалів. У публікації зазначено: "Як не складно у це повірити, очільник офісу Президента України недвозначно натякає, що Київ причетний до ворожих дій Ізраїлю супроти Ісламської Республіки Іран. І якщо дані найближчим часом не спростуються, наслідки будуть невтішні" [15]. Ідеться про ситуацію, коли, коментуючи атаку на один із об'єктів Міноборони Ірану, Михайло Подоляк у соціальній мережі Twitter зазначив, що логіка війни невблаганна й суворо виставляє рахунки організаторам та їхнім спільникам: паніка в рф, нескінченна мобілізація, протиракетна оборона в Москві, окопи за 1000 кілометрів від України, підготовка укриттів, ніч вибухів у Ірані, невпинне виробництво дронів та ракет – усе це наслідки, про які Україна вже попереджала. Поряд із цією публікацією розміщено теги "Війна в Україні", "Міністерство оборони й підтримки ЗС Ірану", "Росія", "Ізраїль". За першим із покликань – підбірка спеціалізованих новин, за якими, починаючи з повномасштабного вторгнення, можна доволі чітко відслідкувати історію розгортання конфлікту ІРІ не тільки з Україною, а й рештою цивілізованого світу.

10.03.22 з'явилася публікація "У Тегерані відбулося засідання МЗС Ірану з питань України". У ній нейтрально зазначається, що Росія розпочала наступ, атакуючи Київ, Харків, Одесу, Дніпро, Маріуполь та Краматорськ. Акцентовано, що Міністерство зовнішніх справ Ірану робить усе для того, аби

негайно евакуювати із зон конфлікту власних громадян. Про ставлення до окреслених подій ще не йдеться. Всі наступні публікації стосуються заперечень причетності Ірану до масових обстрілів України.

Однак одна із новин особливо цікава, бо стала своєрідною відповіддю світовій громадськості (яка обурювалася з приводу скандального інтерв'ю російського посла в Ірані Олексія Дєдова). Спершу в новині йдеться про зустріч міністра закордонних справ Ірану Аміра Абдоллахіяна із заступником Генсека ООН з гуманітарних питань Мартіном Гріффітсом та обговорення гуманітарних ситуацій у Сирії, Ємені, Афганістані. Однак резюме розмови стосується винятково України (і звучить як виправдання). Цитуємо дослівно: "Іран не надає військової допомоги жодній зі сторін у війні в Україні, і загалом не вважає війни вирішенням проблем. Ісламська Республіка підтримує територіальну цілісність та суверенітет усіх держав, включаючи Україну" [15]. Тут напрошується маркер "без коментарів", бо заперечується настільки очевидне, що озвучення сприймається як ритуал.

Слід зауважити: за тегом "Росія" в "Ірна" набагато більше новин (330), ніж за маркером "Війна в Україні" (62). І матеріали дублюються лиш десь на 30%, хоч переважно йдеться саме про україно-російське протистояння. Вочевидь, для окремих публікацій редакція свідомо творить "подвійне дно". Та й загалом фальсифікація даних на офіційному сайті настільки зрима, що виникає думка про підспудну легалізацію стратегій продукування, присутність якої нам свого часу уже засвідчив муфій ДУМУ "УМА" в Духовному управлінні мусульман України шейх Саїд Ісмагілов [16]. За словами вченого-ісламознавця, у мусульман існує два різновиди священної омани (витоково – навмисного приховування належності до ісламу) – такія і китман. Такію впровадив пророк Мухаммад у часи великих гонінь. Пізніше поняття дещо трансформувалось: у сунитській течії ісламу так і залишилось як дозвіл на приховування віри в небезпечних ситуаціях, а в шіїтському модифікувалося в ідею застосування брехні та хитрощів задля досягнення корисної мети. Паралельно запровадився китман – "вибіркове цитування", тобто оприлюднення частини правди. Обидва

методи в найкритичніших формах застосовують винятково шиїти (15% мусульман), що проживають переважно на території сучасного Ірану. Отже, медіа Ісламської Республіки Іран мають рідкісне "право" на фальсифікації (навмисну підміну акцентів, "навіювання", використання сумнівних, з погляду здорового глузду, експертиз тощо), бо, логічно, дотримуються не міжнародних правових норм, а законів шаріату [17]. Однак ні політики дипломатичного корпусу, що займається Іраном, ні журналісти, які висвітлюють дискусійні моменти україно-іранських відносин, цього не враховують (інакше тлумачення й пояснення з'явилися б у масмедіях та блогах). Подібна ситуація й у Сирійській Арабській Республіці (САР).

Цій охопленій війною державі всього лиш шістдесят літ (хоча Сирії/Асирії – тринадцять тисячоліть), однак крайні події "дозволяють" один лічити за десять, бо за цю ледве вловиму, з погляду вічності, "мить" квітуча старовинна політія перетворилася на суцільну руїну. Як (і, навіть, чому) це сталося – збагнути важко. Війну, яка триває зараз (2024 р.) називають громадянською. Розпочалася вона, у контексті подій Арабської весни 15 березня 2011 р. [18], серією протестів проти діючого режиму й півстолітньої династії Асадів (а також їх партії Баас). Спершу все вирішувалось мирно. Президент наказав скасувати особливий стан, розблокувати соціальні мережі: "Настав час реформ, наголосив він, – протести в Єгипті, Тунісі та Ємені показали, що на Близький Схід приходить "нова ера", і арабські правителі мають йти на зустріч запитам народу на політичний та економічний розвиток" [19]. Однак через внутрішні політичні (присутність різноманітних терористичних організацій) та релігійні (належність династії Асадів до нечисленної у тотальній спільноті сунітів алавітської течії шиїтів) сутички реформи не запрацювали. Супроти протестувальників задіяли вогнепальну зброю. 30 вересня 2015 р. (після анексії Криму, у розпал агресії РФ на території українського Донбасу) на прохання Башара аль-Асада в Сирію увійшли російські війська. Сьогодні там присутні не тільки вони – "мапа" країни буквально розірвана на шматки. Державні сили та їх союзники (передусім – Росія та Іран) й до сьогодні курують ключові міста:

Дамаск, Алеппо, Хаму, Хамс, Латакію, Тартус. Натомість Ракка, Хасеке, частково Дейр-ез-Зор, під протекторатом сирійських демократичних сил (СДС). Пальміру та дотичні території окупувала Ісламська держава Іраку й Леванту (ІГ). Кордон із Туреччиною – від Ідліба до Хасеке – (за годинниковою стрілкою) інспектують сунітське ісламське угруповання Гаят Тахріраш-Шам, турецька опозиція та керовані СДС курди. Кордон з Іраком (нижче від Пальміри), під наглядом коаліції країн на чолі зі США. Зрозуміло, що внутрідержавні масмедіа жорстко цензуровані, а світові продукують дуже неоднозначну інформацію, яку слід ретельно "просіювати крізь подвійні сита" інтересів усього вище переліченого "протекторату" та численних сирійських біженців, що виїхали до Йорданії, Іраку, Єгипту, Лівану, країн Північної Африки, а також Німеччини, Швеції, Данії, Нідерландів, Бельгії, Франції, Австрії, Болгарії, Угорщини, Греції тощо. Усі названі аспекти засвідчують дуже нестабільні дипломатичні зв'язки. Зокрема, й з Україною, з якою Сирія тривалий час перебувала в одній державі (Османській імперії), а "диктатор" Башар аль-Асад у 2002 р. навіть став кавалером ордена князя Ярослава Мудрого I ступеня (за видатні заслуги перед Україною у сфері державної розбудови та зміцнення міжнародного авторитету). 2003 р. Сирія також однією з перших назвала геноцидом Голодомор 1932-1933 р. і публічно вшанувала його жертв. Однак після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 2022 р. САР легалізувала сепаратистські новоутворення ДНР та ЛНР (хоча й цілком зрозуміло, що не з власної волі). І 29 червня того ж року втратила дипломатичні стосунки з нашою державою.

29 січня 2025 р. президентом Сирії (на перехідний період) оголошено Ахмеда Хусейна аш-Шараа, котрий свого часу очолював кілька заборонених ООН терористичних угруповань, тому говорити про завершення війни рано. Що ж до ЗМІ, то вони надто різношерсті. Визначити якісь ключові наративи з приводу ситуації в Україні – неможливо.

Абсолютною протилежністю Сирії несподівано виявився Китай, від позиції якого світова геополітична політика залежить найбільше. Про цю

державу в Україні вже є чимало інформації, однак вона має стосунок переважно до історії, мистецтв, філософії тощо (всього того, що пройшло випробування часом й що можна спостерігати відсторонено, так би мовити – з погляду вічності). Засоби масової комунікації в окресленому сенсі, вочевидь, надто невдячний об'єкт для досліджень, особливо в умовах війни Росії проти України, на теренах якої мітингова журналістика (насправді – пропаганда) запопадливо й сліпо маркує "своїх" та "чужих", уникаючи будь-яких дискусій, не кажучи вже про можливість партнерства. Зашорений погляд на журналістику КНР подає її як суцільно контрольований проросійський проєкт комуністичної партії, у якому немає місця вільній думці та реалізації міжнародних стандартів.

В перші дні повномасштабної війни в Україні російські й китайські державні медіа підписали меморандум про співпрацю в царині інноваційних досліджень та розробок у галузі медіатехнологій [20]. Цією угодою передбачено широкий спектр взаємодій, разом з можливостями акредитацій та переважним правом на висвітлення критичних матеріалів. А ось в україно-китайській семіосфері, включно з ювілейним 2017 (25-річчя встановлення дипломатичних відносин), медіа обох держав фігурують переважно як соціальні платформи для бізнесу [21, с. 86-88] та просвітництва (підтримання діаспор, "Українського дому" в Пекіні, популяризації театрів "Шовкового шляху" тощо – власне ці осередки на сьогодні найбільш популяризовано та вивчено, навіть захищено кілька дисертацій). Щодо функціональних ЗМІ, то їх, як ми вже зазначили, стабільно ігнорують. "Єдине, що ми можемо, що нам необхідно зробити, – вже давно накласти санкції на China media group, Phoenix TV та на всю китайську пропаганду", – зазначає Артур Харитонов, президент "Ліберально-демократичної ліги України", котрий твердо переконаний, що Україна жодним чином не здатна вплинути на китайські медіа, однак "покликана" обмежити їхню діяльність. А. Харитонов звертає особливу увагу на Phoenix TV, репортер якого Лу Юйгуан, відвідавши Маріуполь, розповідав у пропагандистському фільмі про "українських нацистів". На жаль, ми не можемо в цьому пересвідчитися, оскільки покликання на критиковану продукцію

відсутні. І навіть якщо така стрічка справді існує, то це не журналістика, а публіцистика (що як жанр закономірно базується на вигадках та маніпуляціях, а отже – не претендує на правду і точність). Негативної думки про медіа КНР й Катержина Прохазкова, аналітик проєкту "Sinopsis", котра ще у листопаді 2022 в інтерв'ю "Суспільному" закликала "не зосереджуватися сильно на китайському медіаринку, тому що вони, – на погляд дослідниці, – втрачені для нас" [22].

Подібні позиції можна множити. Однак, на наш погляд, вони не обґрунтовані й не підтверджені фактично: відкриваючи й поверхово оглядаючи сайти провідних китайських медіа, не спостерігаємо там засилля проросійських наративів. Навпаки – позірно інформація доволі збалансована. А втім спробуємо здійснити глибший розгляд. Однак, не чекаючи результатів, зауважимо: вже зрозуміло – проблема вищеназваних "експертів" в тому, що вони не враховують специфічну природу ЗМІ та їх залежність від світового законодавства, у контексті якого якість – не пропаганда цінностей та оприлюднення "правильних" ідей чи позицій (з таким ми стикаємося й, вивчаючи азербайджанські, іранські, палестинські та – навіть – українські медіа), а констатація фактів та врівноваження експертиз – з обов'язковим виходом на достовірні джерела (тут пальма першості, безумовно (до президентства Д. Трампа належала США [23, с. 78-97])).

За запитом "масмедіа Китаю", найперше відкривається повідомлення, що в КНР діють власні платформи спілкування та соціальні мережі, такі як WeChat, Qzone, Weibo (цифровий "прохід" іноземцям до них відсутній), а також сукупність засобів для обмеження доступу до інтернету під назвою "Великий китайський фаєрвол" чи "Золотий щит". Тож доречно припустити, що на приватному й вуличному рівнях мешканці Піднебесної отримують вкрай обмежену й неточну інформацію про все, що відбувається у світі (зрештою, це нормально для соціалістичної країни – згадаймо СРСР, де чутки ширилися зі швидкістю світла й часто трансформувалися в анекдоти). Однак, як ми вже акцентували, попередньо оглянувши сайти офіційних китайських ЗМІ, ми в

цьому серйозно засумнівалися: такої кількості й різноманіття інформації немає навіть в американських та європейських медіа (і усі, без винятку, дані паралельно перекладаються, щонайменше, англійською, французькою та японською). Помітивши вагому розбіжність між інспірованим та дійсним, передбачаємо, що й інформація про війну в Україні може виявитися кількісно та якісно відмінною.

Найбільш рейтинговим та популярним на сьогодні слід вважати створене майже століття тому (1931 р.) "Червоне інформаційне агентство Китаю" ("Сінхуа", спрощеною китайською – 新华社). Дещо змодифікувавшись у контексті часу, "Сінхуа" об'єднало безліч масмедій різного рівня та профілю й постало як найбільший китайський конгломерат з розлогими сітями комунікацій планетарного виміру. Офіційний сайт пропонує наповнення семи мовами, включаючи китайську, англійську, французьку, російську, іспанську, арабську та японську. 06.01.25 його центральну нішу у "найкращих радянських традиціях" "прикрашає" передовиця із портретом плакатного типу. Повідомлено: Сі Цзіньпін виступив із важливою промовою на четвертому пленарному засіданні XX скликання Центральної комісії з перевірки дисципліни, наголосивши, що народ повинен дотримуватися духу реформ та вести жорстку й затяжну війну із корупцією...

Далі дуже багато новин, але пошук за допомогою контент-аналізу відсутній. Однак, прогорнувши сторінку, можна знайти дещо й про Україну. Приміром, сьогодні (05.01.25) з покликанням на сайт ТСН зафіксовано, що співробітники Міжнародного агентства з атомної енергетики повідомили про гучні вибухи поблизу Запорізької атомної електростанції [24]". Хто спричинив безлад – не уточнено. Хоча поряд розміщено матеріал, в якому агентство новин "Сінхуа" (в особах кореспондентів Бао Номін та Лі Дунсюй), покликаючись на Міністерство оборони Росії, стверджує, що саме українські збройні сили спробували атакувати Запорізьку АЕС за допомогою дронів, але всі безпілотні літальні апарати заблокували засоби ППО. Оскільки в повідомленні

Телевізійної Служби Новин про фігурантів нічого не сповіщають (і це дивно), можна припустити, що китайці мають рацію.

Далі бачимо відео з підводкою: війна (зауважуємо, вжито саме це слово) між Росією та Україною переросла у третю холодну зиму, і люди з обох боків зустрічають новий рік у розпал бойових дій. Тут, аби зрозуміти, як розгортається російсько-українське протистояння, міжнародні новини ("Сінхуа.нет") доречно поєднують коментарі головного репортера московського відділення інформаційного агентства Хуан Хе, головного репортера київського відділення Лі Дунсюй і дослідниці російського, східноєвропейського й центральноазіатського регіонів китайської академії суспільних наук Лі Юнхуей. [25]. Далі слухаємо цілком збалансований (й особливо цікавий з семіотичного погляду) виклад: по-перше, скрізь присутні жовто-блакитні барви (ними буквально перенасичено матеріал), по-друге, російський та китайський коментатори, як і тамтешня дикторка, перебувають в глухому, замкненому, позбавленому будь-яких шумів приміщенні, а спеціальний репортер, що мовить з Києва, стоїть на відкритому "усім вітрам" Хрещатику... Це нашттовхує на думки про спеціально вчинений перформанс: у першому випадку – тоталітарний, в другому – демократичний. Так, використовуючи коди й знаки, "Сінхуа.нет" може підспудно демонструвати свою прихильність до України. І навіть, якщо на сайті присутня навігація, що автоматично варіює барви й вираховує користувача з України, то аж настільки змінювати фон вона не спроможна. За це слід відзначити відеовиробників Хоу Імін, У Інань, Чжан Яньфан та візуального дизайнера Ші Чао. Особливий респект медійникам за відвагу називати реалії своїми іменами. Отже, як це не дивно, журналістика "комуністичного" Китаю одна з найпрогресивніших у світі. Так само (але вже очікувано – японська).

Провідне тамтешнє видання – "Йоміурі Сімбун" ("Оповісник"). Виходить з 1874 р. Спершу це був ресурс для прогресивної інтелігенції. Згодом – формат розширився. На межі тисячоліть газета вже виходить двічі на день у бінарних виявах: 讀賣新聞 – японською та The Japan News – англійською мовами.

Ймовірно, стрімкий розвиток бренду забезпечили варіації формату: спершу це був, переважно, літературний часопис, згодом – світоглядна платформа, сьогодні – потужний інформаційний конгломерат. Станом на 2025 рік видання визнане найкасовішим та найпопулярнішим щоденником світу.

За ключовим словом "Україна" система видає 10000 результатів [26]. Можливий глибший пошук. Але він – не безкоштовний (990 єн.). Станом на 28.06.25 маємо лідову інформацію наступного змісту: "Президент Путін повідомляє, наче радий готуватися до особистої зустрічі з президентом США Трампом", "Європейська дипломатія цінностей згасає", а "ЄС посилює тиск на Росію: приймає спеціальний документ, однак не вводить жодних додаткових санкцій". В інші дні Україна згадується у контексті "святкування" 80-річчя атомного бомбардування Хіросіми й Нагасакі (дієство, до речі, відбулося за участі російського посла) та доволі напружених стосунків Європи й США. 26.06.25 акцентується також, що 600 китайських солдатів навчатимуться на російських базах. Мовляв, таким чином Росія й Китай демонструють свою спільну позицію супроти Заходу. 25.06.25 повідомлено: вищі лідери Китаю та Росії пропустять зустріч БРІКС, бо Путін постраждав від ордера на арешт МКС, а Сі Цзіньпін, "на жаль", "не зможе приїхати". Того ж дня Україна згадується у площині китайсько-тайванського конфлікту. Тоді ж розглядається продаж Україні ракет Patriot й принагідно цитується думка Трампа: "Путін – складний супротивник, сильніший за будь-яку іншу війну". І на завершення дня розглядаються загострення польсько-українських та американо-іранських проблем; акцентується погодження саміту НАТО щодо цільових витрат на оборону України в розмірі "5% ВВП"; і закриває блок повідомлення про російську ракетну атаку, яка забрала життя 17 людей у Дніпрі.

За пошуковим словом "Росія" маємо приблизно ідентичний набір, за винятком двох новин (і обидві стосуються Північної Кореї): про відкриття курорту для туристів з РФ та новий набір солдат з КНДР для російської армії.

В Китаї, як бачимо, ситуація набагато виразніша. Можливо, тому, що Піднебесна більш схильна до ідеологізму та підтримки соціалістичних режимів,

а в Японії (після поразки в Другій світовій війні) пацифізм прописано навіть на рівні Конституції. Загалом, у цій країні одвічно озвучують існування трьох небезпек: з боку Росії, Китаю та Північної Кореї.

Крім війни, спільною темою для Японії та України слід вважати атомну енергетику. Інтеркурс ядерної катастрофи в острівній державі (на відміну від нашого Чорнобиля) сягає часів Другої світової війни: 6 серпня 1945 р. американські штати скинули першу в історії людства ядерну бомбу на один з найбільших островів архіпелагу Хонсю (місто Хіросіма). Через бомбардування тоді загинули десятки тисяч мирних громадян, стократ більше – від променевої хвороби та раку. 9 серпня трагедія повторилася в Нагасакі.

Однак пересторогою це стало не відразу. Двадцять років (аж до початку 60-их років минулого століття) японці не усвідомлювали причин колосальної смертності, бо інформацію засекретили й ЗМІ "замовкли". Як вислід, навіть сьогодні лєвова частка громадян Японії не сприймає реальних фактів. Один з найпопулярніших біографічних фільмів всіх часів про творця атомної бомби ("Оппенгеймер") там (як і в Росії та Білорусі) під час прокату 2023 р. був заборонений. Сьогодні і Японія, й Україна в просторі медіа діляться досвідом щодо ліквідації наслідків ядерних катастроф. Наша держава – в зоні зацікавлень острівного народу, передусім як країна, що пережила страшну атомну катастрофу й веде велику кровопролитну війну. Вороги й опоненти обох політій теж збігаються. І тим не менш, міжнародні стандарти й пацифізм не дозволяють "Йоміурі Сімбун" та іншим ЗМІ виявляти симпатії до України безпосередньо.

Отже, в Україні й на Близькому Сході війни тривають у двох "форматах": гарячому й холодному. З усім тим, діапазон інформаційних конфліктів набагато ширший. І саме він формує геополітичну архітектуру світу.

1. Чуніхіна С. Свої чужі: напрями продукування і психологічна роль "іншого" в українському суспільстві. *Ідеологія і політика*. 2020. № 2(16). С. 304–319.

2. Мінаков М., Засе Г., Ісаченко Д. Сецесіонізм у Європі. *Ідеологія і політика*. 2019. № 1 (12). С. 4–10.
3. Путівник по мирному процесу. *Посольство Ізраїлю в Україні*. 2024. URL: <https://embassies.gov.il/kyiv/AboutIsrael/the-middle-east/Pages/%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81.aspx>
4. Захарченко Алла. Чотирирічний рубіж інтифади. *День*. 2004. URL: <https://day.kyiv.ua/article/den-planety/chotyryrichnyy-rubizh-intyfady>
5. Семиволос Ігор. На Західному березі без змін. *Дзеркало тижня*. 2002. URL: https://zn.ua/ukr/international/na_zahidnomu_berezi_bez_zmin.html
6. Кожинів Андрій Литий свинець. *Український тиждень*. 2009. URL: <https://tyzhden.ua/lytyj-svynets/>
7. У нападі на Ізраїль 7 жовтня взяли участь щонайменше 3000 бойовиків ХАМАС. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3781609-u-napadi-na-izrail-7-zovtna-vzali-ucast-sonajmense-3000-bojovikiv-hamas.html>
8. Плячок Тетяна. Ефект дежавю. Перші дні війни в Ізраїлі очима українців. *Українська правда. Життя*. 2023. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/10/19/257102/>
9. У нападі на Ізраїль 7 жовтня взяли участь щонайменше 3000 бойовиків ХАМАС. *Укрінформ*. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3781609-u-napadi-na-izrail-7-zovtna-vzali-ucast-sonajmense-3000-bojovikiv-hamas.html>
10. Ізраїль чи Палестина? Стіни Єрусалиму. Документальний фільм. *Youtube*. 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=VGqYbklm6cw&ab_channel=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0
11. Палестина. Квіти замість бомб (Як Ізраїль відбирає землі Палестини?). Документальний фільм. *Youtube*. 2020. URL:

- https://www.youtube.com/watch?v=LhgP6r-bn64&ab_channel=%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%A3-%D0%92%D0%9E%D0%9B%D0%AF%21
12. Radio Svoboda. "Iran may increase arms supplies to Russia to strengthen the bilateral relations – ISW". 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-iran-postachannia-zbroi-rosia/32341367.html>
 13. FP. "Russia and Iran Have High Hopes for Each Other". Foreignpolicy.com. 2025. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/05/02/russia-iran-grain-trade-china-investment-bri/>
 14. Косюк Оксана. Рационалістичний дискурс масової комунікації. – Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 520 с.
 15. Irna. Official website. 2025. URL: <https://ru.irna.ir/news/85013997>
 16. Косюк О. М. Різдвяний "карнавал" в Парижі. Матеріали II міжнародного інтернет-симпозіуму "Криза як рушій амбівалентних змін крізь призму медіа". URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6080/1/kosiuk%20%20%281%29.pdf>
 17. Кульчинський О. За законами Шаріату. Український тиждень. 2007. URL: <https://tyzhden.ua/za-zakonamy-shariatu/>
 18. Савчук Тетяна. "Арабська весна": Близький Схід через 10 років після хвилі революцій. Радіо Свобода. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/arabska-vesna-10-rokiv-naslidky/31006081.html>
 19. Interview With Syrian President Bashar al-Assad. 2024. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>
 20. Буцко Діана. "Частина китайців вірить у те, що Буча була інсценована": китайські медіа та війна в Україні. Детектор медіа. 2023. URL: <https://detector.media/infospace/article/210452/2023-04-24-chastyna->

kytaytsiv-viryt-u-te-shcho-bucha-bula-instsenovana-kytayski-media-ta-viyna-v-ukraini/

- 21.Пойта Ю. В. Український бізнес в китайських соціальних мережах. Україна–Китай. 2017. Спеціальний випуск №1 (7).
- 22.Лісовська Роксолана. Полк "Азов" в Гонконзі, "біолабораторії" та "брудна бомба" — дослідниця Китаю про російську пропаганду в ЗМІ КНР. Суспільне. Новини. 2022. URL: <https://suspilne.media/309238-polk-azov-v-gonkonzi-biolaboratorii-ta-brudna-bomba-doslidnica-kitau-pro-rosijsku-propagandu-v-zmi-kr/>
- 23.Kosiuk Oksana. Propaganda and Journalism (in the Context of the Second Karabakh War). European journal of transformation studies. 2022. URL: https://www.journal-transformation.org/docs/issues/EJTS_2022_Vol_10_No_1/EJTS_2022_Vol_10_No_1.pdf
- 24.Сердюк Катерина. МАГАТЕ зафіксувала два вибухи поблизу Запорізької АЕС: що відомо. Телевізійна служба новин. 2025. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/magate-zafiksuvala-dva-vibuhi-poblizu-zaporizkoyi-aes-scho-vidomo-2738070.html>
- 25.Yang Dingdu. The war between Russia and Ukraine continues for another year. How far is peace? Xinhua. 2025. URL: <http://www.news.cn/world/20241227/bb3de873ae3a4796b80a2214dc30b886/c.html> (date of application: 10.01.2025)
- 26.キーワード「ウクライナ」の検索結果 読売新聞。2025. URL: <https://www.yomiuri.co.jp/web-search/?st=1&wo=%E3%82%A6%E3%82%AF%E3%83%A9%E3%82%A4%E3%83%8A&ac=srch&ar=1&fy=&fm=&fd=&ty=&tm=&td=>